CareerCon™

KARIERA IT

Pułapki liczb zmiennoprzecinkowych

Adam Sawicki – asawicki.info

24.09.2016

Agenda

- Liczby zmiennoprzecinkowe
  - Budowa
  - Typy – możliwości i ograniczenia
  - Typy – w językach programowania
- Pułapki
  - Zakres
  - Precyzja
  - Nieskończone rozwinięcie
  - Liczby całkowite
  - Porównywanie
  - Wartości specjalne
- Podsumowanie
- Ciekawostka: half-float

Liczby zmiennoprzecinkowe

- Liczby zmiennoprzecinkowe (*floating point numbers*)
  - Przybliżona reprezentacja liczb rzeczywistych
  - Mogą zawierać część całkowitą i ułamkową
  - Mogą przyjmować bardzo duże lub małe wartości
- Standard IEEE 754
  - Wspierane sprzętowo przez procesor
  - Dostępne w różnych językach programowania

Liczby zmiennoprzecinkowe

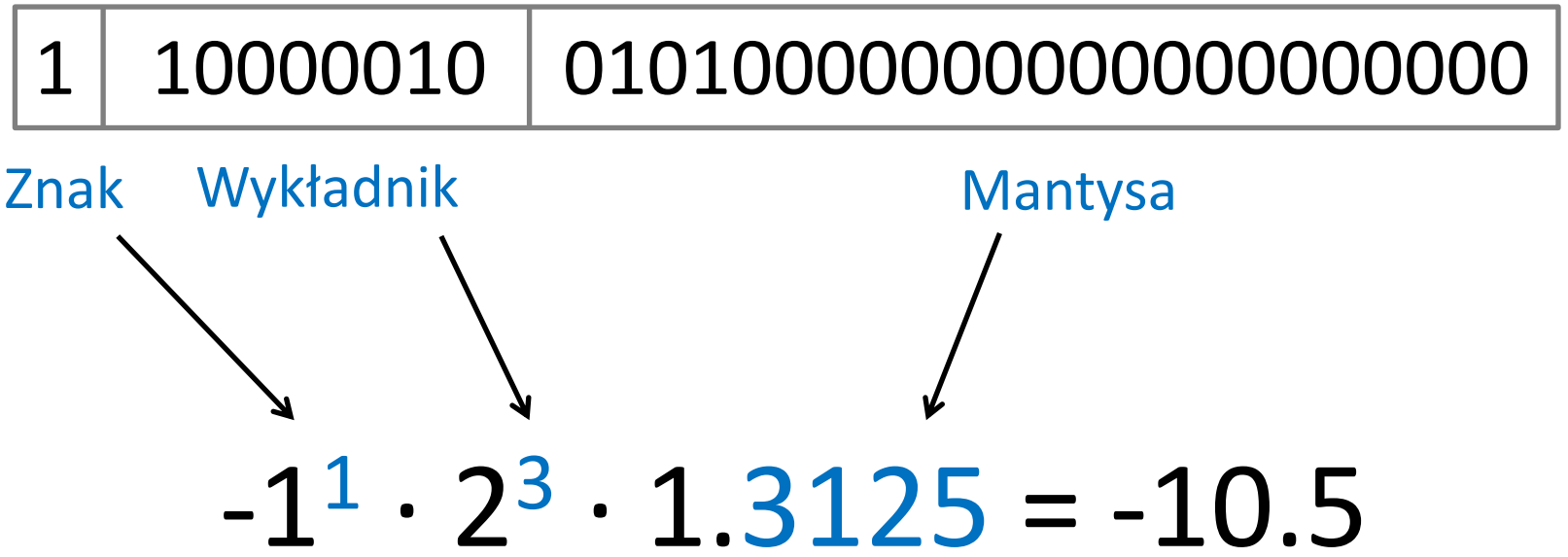

$$-1^{1} \cdot 2^{3} \cdot 1.3125 = -10.5$$

Przydatne narzędzie: IEEE 754 Converter

Typy – możliwości i ograniczenia

Floating-Point Formats Cheatsheet @ asawicki.info

Floating-Point Formats

Version 1.0 © 2013-06-13 Adam Sawicki, adam DELETE @asawicki.info, http://asawicki.info

Source: http://en.wikipedia.org

General Parameters

Name	Half	Single	Double
Bytes	2	4	8
Bits = sign + exponent + significand	16 = 1 + 5 + 10	32 = 1 + 8 + 23	64 = 1 + 11 + 52
Exponent bias, range	15, −14 … 15	127, −126 … 127	1023, −1022 … 1023
Significant decimal digits	≈ 3.311	≈ 7.225 (6 … 9)	≈ 15.955 (15 … 17)
Minimum positive subnormal	$2^{-24} \approx 5.96 \times 10^{-8}$	$2^{-149} \approx 1.4 \times 10^{-45}$	$2^{-1022-52} \approx 5 \times 10^{-324}$
Minimum positive normal	$2^{-14} \approx 6.10 \times 10^{-5}$	$2^{-126} \approx 1.18 \times 10^{-38}$	$2^{-1022} \approx 2.2250738585072014 \times 10^{-308}$
Next value after 1	$1 + 2^{-10} = 1.0009765625$	$1 + 2^{-23} \approx 1.0000001$	$1 + 2^{-52} \approx 1.0000000000000002$
Integers represented exactly	$0 \ldots 2^{11} = 2048$	$0 \ldots 2^{24} = 16{,}777{,}216$	$0 \ldots 2^{53} = 9{,}007{,}199{,}254{,}740{,}992$
Maximum	$(2-2^{-10}) \times 2^{15} = 65504$	$(2-2^{-23}) \times 2^{127} \approx 3.4 \times 10^{38}$	$(1 + (1 - 2^{-52})) \times 2^{1023} \approx 1.7976931348623157 \times 10^{308}$

Example Values (hexadecimal)

0.0	0000	00000000	00000000 00000000
1.0	3C00	3F800000	3FF00000 00000000
-1.0	BC00	BF800000	BFF00000 00000000
0.5	3800	3F000000	3FE00000 00000000
2.0	4000	40000000	40000000 00000000
Example NaN	FFFF	FFFFFFFF	FFFFFFFF FFFFFFFF

Special Values

Exponent (binary)	Significand (binary)	Meaning
000…0	000…0	−0 / +0
000…0	Non-zero	Subnormal
111…1	000…0	−Inf / +Inf (Infinity)
111…1	Non-zero	NaN (Not a Number)
Other value	Any value	Normalized value

Typy – możliwości i ograniczenia

Dwa najpopularniejsze: 32- i 64-bitowy

- Nazywane „pojedynczej” i „podwójnej” precyzji

Name	Half	Single	Double
Bytes	2	4	8
Bits = sign + exponent + significand	16 = 1 + 5 + 10	32 = 1 + 8 + 23	64 = 1 + 11 + 52
Exponent bias, range	15, −14 … 15	127, −126 … 127	1023, −1022 … 1023
Significant decimal digits	≈ 3.311	≈ 7.225 (6 … 9)	≈ 15.955 (15 … 17)
Minimum positive subnormal	$2^{-24} \approx 5.96 \times 10^{-8}$	$2^{-149} \approx 1.4 \times 10^{-45}$	$2^{-1022-52} \approx 5 \times 10^{-324}$
Minimum positive normal	$2^{-14} \approx 6.10 \times 10^{-5}$	$2^{-126} \approx 1.18 \times 10^{-38}$	$2^{-1022} \approx 2.225073858507$
Next value after 1	$1 + 2^{-10} = 1.0009765625$	$1 + 2^{-23} \approx 1.0000001$	$1 + 2^{-52} \approx 1.00000000000$
Integers represented exactly	$0 \ldots 2^{11} = 2048$	$0 \ldots 2^{24} = 16{,}777{,}216$	$0 \ldots 2^{53} = 9{,}007{,}199{,}254{,}7$
Maximum	$(2-2^{-10}) \times 2^{15} = 65504$	$(2-2^{-23}) \times 2^{127} \approx 3.4 \times 10^{38}$	$(1 + (1 - 2^{-52})) \times 2^{1023} \approx 1.$

Typy – w językach programowania

Język	32-bit Float	64-bit Float
C, C++ *	float	double
C#	float	double
Java	float	double
Delphi/Object Pascal	Single	Double
SQL	REAL	FLOAT
Python *		float
PHP *		float
JavaScript **		Number
Lua **		number

* Zazwyczaj – zależnie od implementacji
** Jedyny dostępny typ liczbowy, nie ma typów całkowitych

Zakres

Ograniczony zakres możliwych do zapisania wartości

- Wartość najbliższa zero
- Wartość największa/najmniejsza
- Jest szeroki, rzadko stanowi problem

Name	Single	Double
Bytes	4	8
Bits = sign + exponent + significand	32 = 1 + 8 + 23	64 = 1 + 11 + 52
Exponent bias, range	127, −126 … 127	1023, −1022 … 1023
Significant decimal digits	≈ 7.225 (6 … 9)	≈ 15.955 (15 … 17)
Minimum positive subnormal	$2^{-149} \approx 1.4 \times 10^{-45}$	$2^{-1022-52} \approx 5 \times 10^{-324}$
Minimum positive normal	$2^{-126} \approx 1.18 \times 10^{-38}$	$2^{-1022} \approx 2.2250738585072014 \times 10^{-308}$
Next value after 1	$1 + 2^{-23} \approx 1.0000001$	$1 + 2^{-52} \approx 1.0000000000000002$
Integers represented exactly	$0 \ldots 2^{24} = 16{,}777{,}216$	$0 \ldots 2^{53} = 9{,}007{,}199{,}254{,}740{,}992$
Maximum	$(2-2^{-23}) \times 2^{127} \approx 3.4 \times 10^{38}$	$(1 + (1 - 2^{-52})) \times 2^{1023} \approx 1.7976931348623157 \times 10^{308}$

Precyzja

Precyzja określana jest liczbą cyfr znaczących

- Binarnych – to liczba bitów mantysy + 1
- Dziesiętnych – podawana w przybliżeniu

Name	Single	Double
Bytes	4	8
Bits = sign + exponent + significand	32 = 1 + 8 + 23	64 = 1 + 11 + 52
Exponent bias, range	127, −126 … 127	1023, −1022 … 1023
Significant decimal digits	≈ 7.225 (6 … 9)	≈ 15.955 (15 … 17)
Minimum positive subnormal	$2^{-149} \approx 1.4 \times 10^{-45}$	$2^{-1022-52} \approx 5 \times 10^{-324}$
Minimum positive normal	$2^{-126} \approx 1.18 \times 10^{-38}$	$2^{-1022} \approx 2.2250738585072014 \times 10^{-308}$
Next value after 1	$1 + 2^{-23} \approx 1.0000001$	$1 + 2^{-52} \approx 1.0000000000000002$
Integers represented exactly	$0 \ldots 2^{24} = 16{,}777{,}216$	$0 \ldots 2^{53} = 9{,}007{,}199{,}254{,}740{,}992$
Maximum	$(2-2^{-23}) \times 2^{127} \approx 3.4 \times 10^{38}$	$(1 + (1 - 2^{-52})) \times 2^{1023} \approx 1.7976931348623157 \times 10^{308}$

Precyzja

Precyzja jest względna

- Różnice między sąsiednimi możliwymi do zapisania wartościami są tym większe, im większa jest wartość liczbowa.
- Wartości te rozmieszczone są „gęściej” w okolicy zera.

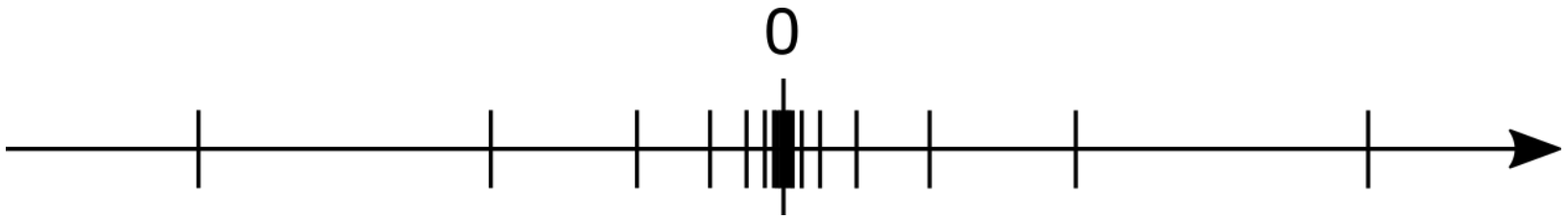


```
float x = 1111.111111111111f;
printf("%.16g\n", x);
```

→ `1111.111083984375`

Precyzja – przykład

```
#include <Windows.h>
#include <stdio.h>

int main() {
    float poczatek = (float)timeGetTime() / 1000.0f;
    DlugaOperacja();
    float koniec = (float)timeGetTime() / 1000.0f;
    printf("DlugaOperacja trwala: %g s\n", koniec - poczatek);
}
```

timeGetTime zwraca czas od startu systemu, w milisekundach.

- Ile wynosi precyzja wyniku?
- Co jest źle w tym przykładzie? Jak to naprawić?

Precyzja – przykład

Jest to przykład tzw. *catastrophic cancellation*

- Zmienne poczatek i koniec mogą mieć duże wartości.
- Niewielka różnica między nimi może być niedokładna przez ograniczenia pracyzji.

Czas od startu systemu	Precyzja zmiennej
1 s	119 ns
10 000 s (3 godziny)	1 ms
100 000 s (1 dzień)	7.81 ms

Precyzja – przykład

Rozwiązaniem jest zachować czasy w ich natywnym typie, a dopiero ich różnicę zamienić na typ float.

```
int main() {
    DWORD poczatek = timeGetTime();
    DlugaOperacja();
    DWORD koniec = timeGetTime();
    float czasTrwania = (float)(koniec - poczatek) / 1000.0f;
    printf("DlugaOperacja trwala: %g s\n", czasTrwania);
}
```

Podobnie precyzyjny czas z funkcji QueryPerformanceCounter warto pozostawić jako 64-bitowy integer.

Nieskończone rozwinięcie

Liczba mająca skończone rozwinięcie w zapisie dziesiętnym niekoniecznie ma takie w zapisie binarnym.

Liczba	System dziesiętny	System binarny
1 + 1/2	1.5	1.1
π	3.1415927…	11.001001…
1/10	0.1	0.0001101… (!)

Liczby całkowite

Wartości całkowite są w typach zmiennoprzecinkowych reprezentowane dokładnie…

- Operacje na nich (dodawanie, odejmowanie, mnożenie) także dają dokładny wynik.
- Dzięki temu można ich używać zamiast liczb całkowitych (jak w JavaScript, Lua).

```
float a = 256, b = 13;
printf("%g\n", a * b);
```



```
3328
```

Liczby całkowite

…jednak tylko do pewnej wartości maksymalnej!

- Powyżej tej wartości zaczynają „przeskakiwać” co 2, potem co 4 itd.
- Zakres dokładnych liczb całkowitych w X-bitowym float jest mniejszy, niż w X-bitowym integer.
- Zakres dokładnych liczb całkowitych w 64-bitowym float obejmuje cały zakres 32-bitowych integer.

Name	Single	Double
Bytes	4	8
Bits = sign + exponent + significand	32 = 1 + 8 + 23	64 = 1 + 11 + 52
Exponent bias, range	127, −126 … 127	1023, −1022 … 1023
Significant decimal digits	≈ 7.225 (6 … 9)	≈ 15.955 (15 … 17)
Minimum positive subnormal	$2^{-149} \approx 1.4 \times 10^{-45}$	$2^{-1022-52} \approx 5 \times 10^{-324}$
Minimum positive normal	$2^{-126} \approx 1.18 \times 10^{-38}$	$2^{-1022} \approx 2.2250738585072014 \times 10^{-308}$
Next value after 1	$1 + 2^{-23} \approx 1.0000001$	$1 + 2^{-52} \approx 1.0000000000000002$
Integers represented exactly	$0 \ldots 2^{24} = 16{,}777{,}216$	$0 \ldots 2^{53} = 9{,}007{,}199{,}254{,}740{,}992$
Maximum	$(2-2^{-23}) \times 2^{127} \approx 3.4 \times 10^{38}$	$(1 + (1 - 2^{-52})) \times 2^{1023} \approx 1.7976931348623157 \times 10^{308}$

Porównywanie

Wyników obliczeń nie należy porównywać operatorem == ani !=

- Niedokładności na ostatnich miejscach po przecinku mogą spowodować, że liczby nie będą identyczne.

```
#include <stdio.h>

int main() {
    float a = 1.0f / 10.0f;
    float b = 1.0f - 0.9f;
    printf("a=%g, b=%g\n", a, b);
    if (a == b)
        printf("Zgadza sie.\n");
    else
        printf("Nie zgadza sie!\n");
}
```



```
a=0.1, b=0.1
Nie zgadza sie!
```

Porównywanie

```c
#include <stdio.h>

int main() {
    float a = 1.0f / 10.0f;
    float b = 1.0f - 0.9f;
    printf("a=%g, b=%g\n", a, b);
    if (a == b)
        printf("Zgadza sie.\n");
    else
        printf("Nie zgadza sie!\n");
}
```

a = 0x3dcccccd ≈ 0.100000001

b = 0x3dccccd0 ≈ 0.100000024

Porównywanie

Rozwiązaniem jest porównywanie z pewnym małym marginesem ±ε

- Ile powinien wynosić? To trudne pytanie. Zależy od rzędu wielkości wyniku i spodziewanych błędów.

```
#include <stdio.h>
#include <math.h>

int main() {
    float a = 1.0f / 10.0f;
    float b = 1.0f - 0.9f;
    printf("a=%g, b=%g\n", a, b);
    if (fabsf(b - a) < 0.00001f)
        printf("Zgadza sie.\n");
    else
        printf("Nie zgadza sie!\n");
}
```

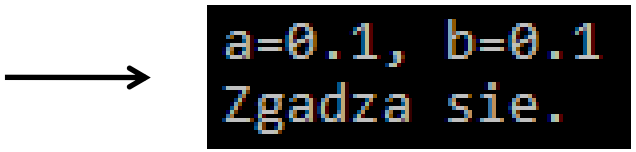

Wartości specjalne

Wartość zmiennoprzecinkowa może być jednego z kilku rodzajów, oprócz wartości normalnej (*normal*):

- Zero
  - Są dwa zera, zależnie od bitu znaku: +0 i -0.
  - Są sobie równe (+0 == -0), więc nie trzeba się nimi zajmować.
- Wartość zdenormalizowana (*denormal*, *subnormal*)
  - Pozwala zapisać wartość jeszcze mniejszą (bliższą zero), niż normalna.
  - Po prostu działa – nie trzeba się nią zajmować.

Wartości specjalne

- INF – nieskończoność (od *Infinity*)
  - Również ma dwie wartości: +INF i -INF.
  - Oznacza przepełnienie ponad maksymalną wartość lub matematyczną nieskończoność ∞.
  - Drukowana jako „1.#INF” lub „inf”.
- NaN – „nie liczba” (od *Not a Number*)
  - Wartość niemożliwa do określenia, błąd obliczeń – np. wynik niedozwolonej operacji.
  - Drukowana jako „1.#IND” (od *indeterminate* – nieokreślony) lub „nan” itp.

Wartości specjalne – test

```c
#include <stdio.h>
#include <math.h>
int main() {
    double zero = 0.0;
    double dwa  = 2.0;
    printf(" 2 / 0 = %g\n", dwa  / zero);
    printf("-2 / 0 = %g\n", -dwa / zero);
    printf(" 0 / 0 = %g\n", zero / zero);
    printf("log(0)   = %g\n", log(zero));
    printf("log(-2)  = %g\n", log(-dwa));
    printf("sqrt(-2) = %g\n", sqrt(-dwa));
    double inf = dwa  / zero;
    double nan = zero / zero;
    printf(" 2 + INF = %g\n", dwa  + inf);
    printf(" 2 * INF = %g\n", dwa  * inf);
    printf("-2 * INF = %g\n", -dwa * inf);
    printf(" 0 * INF = %g\n", zero * inf);
    printf(" 2 / INF = %g\n", dwa  / inf);
    printf(" 0 / INF = %g\n", zero / inf);
    printf("INF + INF = %g\n", inf + inf);
    printf("INF - INF = %g\n", inf - inf);
    printf("INF * INF = %g\n", inf * inf);
    printf("INF / INF = %g\n", inf / inf);
    printf("2 + NaN = %g\n", dwa + nan);
    printf("2 * NaN = %g\n", dwa * nan);
    printf("2 / NaN = %g\n", dwa / nan);

    printf(" INF > 2 = %s\n" , inf > dwa ? "true" : "false");
    printf("-INF < 2 = %s\n", -inf < dwa ? "true" : "false");
    printf("2   == NaN = %s\n",  dwa == nan ? "true" : "false");
    printf("NaN == NaN = %s\n", -nan == nan ? "true" : "false");
}
```

Wartości specjalne – test

```
 2 / 0 = inf
-2 / 0 = -inf
 0 / 0 = -nan(ind)
log(0)   = -inf
log(-2)  = -nan(ind)
sqrt(-2) = -nan(ind)
 2 + INF = inf
 2 * INF = inf
-2 * INF = -inf
 0 * INF = -nan(ind)
 2 / INF = 0
 0 / INF = 0
INF + INF = inf
INF - INF = -nan(ind)
INF * INF = inf
INF / INF = -nan(ind)
2 + NaN = -nan(ind)
2 * NaN = -nan(ind)
2 / NaN = -nan(ind)
 INF > 2 = true
-INF < 2 = true
2   == NaN = false
NaN == NaN = false
```

Wartości specjalne

- INF i NaN zachowują się zgodnie z zasadami matematyki
  - Każda operacja z NaN w wyniku daje NaN
  - Każde porównanie z NaN daje false (nawet z samym sobą)
- Teoretycznie możnaby je wykorzystywać
  - Wykrywać? Jawnie przypisywać?
- W praktyce oznaczają błąd obliczeń
  - Niespodziewane zero, liczba ujemna, bardzo duża lub bardzo mała
  - Należy im zapobiegać

Podsumowanie

- Liczby zmiennoprzecinkowe są przybliżeniem liczb rzeczywistych
  - Mają złożoną budowę
  - Mają ograniczony zakres i precyzję
- Warto być świadomym ich cech i ograniczeń
  - Nie każdą liczbę da się zapisać dokładnie
  - Im większa wartość, tym większy bezwzględny błąd
  - Wyniki obliczeń mogą się różnić od spodziewanych na dalszych miejscach po przecinku
  - Nie należy ich porównywać operatorem == ani !=, ale $\pm\varepsilon$
  - Wartości specjalne INF, NaN oznaczają błąd obliczeń

Ciekawostka: half-float

- Typ zmiennoprzecinkowy 16-bitowy – precyzji „połówkowej”
- Bardzo ograniczone możliwości
  - Zakres: maksimum to 65504
  - Precyzja: ok. 3 cyfr dziesiętnych
  - Wciąż większy zakres i precyzja, niż bajt 0…255
- Brak wsparcia sprzętowego w CPU
  - Wsparcie sprzętowe w nowych GPU
  - Wykorzystywany w grafice do zapisywania kolorów RGB

Name	Half
Bytes	2
Bits = sign + exponent + significand	16 = 1 + 5 + 10
Exponent bias, range	15, −14 … 15
Significant decimal digits	≈ 3.311
Minimum positive subnormal	$2^{-24} \approx 5.96 \times 10^{-8}$
Minimum positive normal	$2^{-14} \approx 6.10 \times 10^{-5}$
Next value after 1	$1 + 2^{-10} = 1.0009765625$
Integers represented exactly	$0 \ldots 2^{11} = 2048$
Maximum	$(2-2^{-10}) \times 2^{15} = 65504$

Pytania?